



Վահան Թորթվենց

Վարժուհին

Ես ստացա նամակ մը Միտրլ Ուէստ բնակող իմ բարեկամես, որ կը գրէ հետևյալը.

Ա

Կարծես դուն կը հիշես Չալին, որ իր ճակատին վրա տրնկված մագին համար Կոտոշ Չաչի կը կոչեինք: Կոտոշը վերջերս սարսափելի արկածն մը անցավ, թերևս քեզի համար հետաքրքրական ըլլա: Չէ՞ որ ս. Փոլը քու կես վաթանդ է: Կոտոշը քու մեկնելէդ վերջ սկսավ գորգի վաճառատուն մը գործել մատները երբեք չի կրցավ ճկել, որպեսզի կարենար ասեղ գործածել, ասոր համար վաճառատան գլխավորը, դուն կը ճանչնաս, պրն. Այուլյանը, Կոտոշին նետեց պեյամընթը՝ առտվնէ մինչև իրիկուն գորգ լվալու: Կոտոշը առավոտ կը մտներ ծակը, իրիկունը դուրս կելլեր և փորքենայինժ մը ուտելէն հետո՝ կերթար սենյակը, այնպէս որ անիկա հաջողեցավ փոքրիկ գումար մը ունենալ իր բարձին տակ:

Կոտոշ, նոր գործդ ինչպե՞ս է, կը հարցնեին:

Յազլի է, – կը պատասխանէր Չալին ուրախությամբ և մեկ քանի դուլարներոմ առջև շվարած:

Անցավ ժամանակ մը, Կոտոշը սկսավ մտածել:

Կնիկ մը պետք է ինձի, կըսէր իրեն հանդիպողին, աղէկ կնիկ մը: Պրն. Այուլյանը և մենք բոլորս ալ քաջալերեցինք Կոտոշը, որ կնիկ մը անհրաժեշտ էր, որովհետև

օճիքին վրա ձեռք մատ մը բռնել էր, փիս ու աղտոտ կյանք մը կապրել և, կը մտածեինք, որ որևէ հայ կնիկ մը պիտի գար այս արարածը ազատելու իր կեղտոտության մեջեն, կեղտոտություն մը, որ իր համար դարձած էր այլևս բնական և սիրելի:

Գիտես, որ Կոտոշը Քոռփեցի էր և 25 տարեկանին Ամերիկա գաղթած, լսեց, որ Քոռփեցի աղջիկ մը որուն համար համակրություն ունի եզեր՝ ազատել է և կը գտնվի Մեգրեն: Կոտոշը մեկ քանի օր վեր վար ըրավ, և որոշեց դրամ դրկել Քոռփեցի ճուվարին, որ այդ աղջիկը առնե և բերե Ամերիկա: Ժամանակ մը անցնելէ հետո ճուվարեն նամակ մը եկավ, որ կիմացներ Իգմիրեն, թե բերած աղջիկը երկու օր հիվանդացել և մեռել է Իգմիրի մեջ և ճուվարը կավելցներ. «Կարապետ, օղո՛ւլ, հե՛շ բան չօգնեց, երկու օրեն ասուիչիք եղավ, բայց ասոր համար հե՛շ, հե՛շ, հե՛շ հոգ մի ըներ, այստեղ ուրիշ աղջիկ մը կա, բոյ բուսաթը տեղը, վարժուհի, նստվածքը, օլրտվածքը տեղը, ամեն բանով հե՛շ խուսուր չունի: Եթե չես հավտար, ահա թեվսիրը (լուսանկար), աչքդ բաց ու տես»:

Ճուվարի նամակին մեջ ներփակված էր նաև վարժուհիին պատկերը, մի գեղեցկուհի, ձևերը՝ եվրոպական, նայվածքին սլացքը՝ իմացական խորունկ բովանդակություն շեշտող, մազերը առատ և սև:

Ճուվարը կավելցներ, որ տակավին պետք ունի 300 դոլարի: Կոտոշի արկածը կսկսի այս թվականեն: Գնաց եկավ, ասոր հարցուց, անոր հարցուց, վերջապես համոզվեցավ, որ արդեն դրկած 300 դոլարը պարապը երթալու չէ:

600 խարճենք տե, եզրակացուց անիկա, – գոնե քեզ մը ձեռք ձգենք:

Կոտոշը 300 ևս դրկեց ճուվարին, ճուվարը ճամբա ելավ դեպի Քանադա:

Բ

Ճուվարը Քոռփեի մեջ Չավուշ կը կոչվեր, այնքան գալիմ կնիկ էր, տղամարդուց հետ քյուֆյուրով-քաֆանով գլուխ կելներ, զանազան միջնորդություններ կըներ, տերտերն անգամ կը խոնարհեր անոր առջև: Նամուսուզ կնիկ է, կըսեր տերտերը:

Կոտոշը անտեղյակ էր այն կռիվին, որ տեղի ունեցած էր իր հոր և ճուվարին միջև:

Ճուվար հերկ պահող կին էր:

Կոտոշի դրամը ուղարկելեն ետքն էր, որ հանդիպեցավ արիշ ծեր Քոռփեցիի մը:

Ցավո՛ւմ, Չալի՛, ըսավ Քոռփեցին,– ճուվարը եթե քեզի թեքմե (աքացի) չի նետե՝ ես երեսուն տարի է Ամերիկայի մեջ բեղերս չեմ ածիլեր՝ ածիլեմ:

Կոտոշը ալեկոծվեցավ, բայց ճուվարը արդեն ծովուն վրա էր դեպի Քանադա: Վարժուհին կամաց կամաց կը հասներ իբրև իր քույրը, այդպես էր ըսված Ամերիկյան գաղթականական իշխանությանը առջև:

Վարժուհին մուտք կը գործեր Ամերիկա իբրև Կոտոշի հարազատ քույրը:

Կոտոշ, մի մտածեր, քեծը քեծ է, հայրենակիցիդ շատ ականջ մի կախեր:

Գ

Քանադական նավահանգիստն մը նամակ ստացավ Կոտոշը, որ ճուվարը հանդերձ մեկ քանի աղջիկներով հասած էր: Գոռփարը երկու ուրիշ աղջիկներու հետ կը մեկներ ուղիղ Ամերիկայի Հայոց մայրաքաղաք Ուստը, իսկ վարժուհին ալկուգար իր մոտ:

Ուգան, թե՞ք մը չուք մը (ծո՛ւ, մեկ թե գույգ), բացականչեց Կոտոշը նամակի ընթերցումեն հետո:

Պրն. Կյուլյանը իր հավատարիմ գործավորին համար ուզեց անակնկալ մը սարքել:

Չալի՛, ըսավ պրն. Կյուլյան, օթոմոբիլով երթանք կայարան և վարժուհին դիմավորենք:

Կոտոշը չի կրցավ պատասխանել, այնքան ուրախ էր, ակոռները բացավ, գլուխը քերեց և հագիվ՝

Աղա, Էվալլա, կնկմաց:

Կոտոշ Չալին ամբողջ գիշեր չի քնացավ, վարժուհին լուսանկարը դրավ առջևը, երկար ուսումնասիրեց, որպեսզի երկրորդ օրը դյուրությամբ կարենար գատորոշել իր ապագա թագուհին Ամերիկայի հարյուրավոր ճամբորդներու մեջեն: Վարժուհիի լուսանկարի մասին ամբողջ գաղութը տեղեկություն չուներ:

Տեր և տիկին Կյուլյանր Կոտոշին հետ միասին, օթոմոբիլի վրա, գացին կայարան, իսկ մնացյալ հայ գաղութը ամբողջ փութացած էր անոնցմե առաջ վարժուհին դիմավորելու: Մեծ բազմություն կար:

- Չալի՛, ինչո՞ւ չէ, յավրո՛ւմ, գարկի՛ր, վերջը–վերջը կնկա մը տեր պիտի ըլլաս:

- Տակեն բան մը դուրս չի գա նե, կը պատասխաներ Կոտոշը, որուն ջիղերը զարմանալի արագություն ստացեր էին:

- Ծո՛, կոտո՛շ, – հարցուց մեզմե մեկը, ի՞նչ նշան պիտի ունենա նշանածո, ինչպե՞ս պիտի ճանչնաս, չես տեսեր, նկարագրությունը չունիս:

Կոտոշը հպարտությամբ և քիչ մը արհամարհանքով գլուխը եբերցուց և արտասանեց.

Կեռկտէ յըլտըզ էլլի տիր,

Էլլիսի տէ՛ պէլլի տիր,

Պէն յարիմը թանրըրմ,

Մուրաթընտան պէլլի տիր:

Երկնքում աստղերը հիսուն են,

Հիսունն էլ հայտնի է:

Ես իմ յարիս ճանաչում եմ

Դենքից հայտնի է:

Թրեյնը հասավ: Չեմ գիտեր ինչու, բայց Կոտոշը ամբողջ մարմնովը կը դողար: Հարյուրավոր ճամբորդներ իջան գնացին և կամաց–կամաց կայարանը պարավեցավ:

Վարժուհին չիկար:

Չալի, տեսա՞ր, որ չի կրցար գտնել, կարմիր թաշկինակ մը բան մը նշան պիտի ունենար, որ կարենայինք ճանչընալ:

Հագիվ կամաց մը գրպանեն հանեց վարժուհին լուսանկարը և բարկությամբ հարեց.

Էս թեվսիրը մենտիլեն ազեկ չէ, կերևա քի չեկան:

Մենք բոլորս ալ բոլորվեցանք լուսանկարին շուրջը և կարծիքներ կը հայտնեինք, որ իսկապե՛ս այսպիսի մեկը անցած չէր և համոզվելու վրա էինք, թե վարժուհին չէր ժամանած այդ թրեյնով, երբ կին մը մոտեցավ մեզի և սկսավ հայերեն խոսիլ: Վարժուհին էր, փաշաները կախված, կարմիր, կարմիր մագերով, քիթը այնքան ահավոր, որ կարծես մարմինի ուրիշ մաս մըն էր տեղափոխված աչքերուն տակը, բերնին ճիշտ վրան, գագաթը կարմրած և շողարձակ, աչքերը ճպոտտ, փորը... վերջապես արարած մը, որ նույնիսկ չէր կրնար դիմանալ Կոտոշի մը գեղեցկագիտական ճաշակին:

Վա՛յ, ճուվա՛ր, վա՛յ, հիմա մերս լացիր, ըսավ Չալին և սկսավ քալել դեպի կայարանեն դուրս, երբ պրն. Կյուլյանը սաստեր մնալ:

Պրն. Կյուլյանը պատվիրեց շոֆերին Չալին ու վարժուհին տանել տուն և վերադառնալ կայարան:

Մենք մնացինք կայարանը մինչև օթոմոբիլը վերադարձավ և տեր և տիկին Կյուլյան մեկնեցան իրենց բնակարանը:

Դ

Կոտոշ Չալին երեք օր դուրս չելավ:

Է՛, Չալին ի՞նչ եղավ, կը հարցնեին բոլորը:

Չալին չիկար:

Վերջապես երեք օր հետո լույս աշխարհ եկավ:

Չալի՛, ո՞ր էիր, հարցրեցի, ի՞նչ եղար, ե՞րբ պիտի կարդվիս:

Պաթմիշ եղա, գլխով ոտով հորը ինկա, պատասխանեց, գրեթե լացակումած,
Կոտոշ Չալին: Անիկա բացարձակապես կը մերժեր ամուսնանալ:

Չալին օրենքով՝ ստիպված էր վարժուհիին պահել իր մոտ, եթե ոչ
կառավարությունը գայն կամ բանտ կը դրկեր և կամ երկրեն տեղահան կընէր:

Քույրս գրված է, քրոջս պես ըլ կը պահեն, ուրիշ խոսք կա՞:

Բայց վարժուհին չէր կրնար երկար մնալ իբրև քույր:

Բարեբախտաբար Քալիֆորնիայեն վրա հասավ էշ Մարտոն:

Դուն անպայման հիշելու ես էշ Մարտոն: Սա այն միակ հայն էր, որ հրեաներուն
տնտեսագիտություն սովորեցուց, կարող ես երևակայել: Իր անունին էշ մակդիրն
ալ շինծու կամ ետքեն փակված բան մը չէր, երկիրը եղած ատեն, իսկ «մեքրեա
Մարտո» կը կոչեին և ունէ գաղտնիք չիկար այս հորջորջումին ետին,
պարզապես էշ էր: Ամերիկա անցնելեն հետո ալ իր հայրենակիցները չուզեցին
դրկել գայն մակդիրեն:

Երբ գինքը ճանչցողներ կըլլային՝ Մարտոն հպարտություն կգգար
հայտարարելու.

Ինծի էշ Մարտո կըսեն:

Մարտո՛, յավրում, աղջիկը պատրաստ է, մեր ձեռքը, այդ տարիքեղ վերջը այս
աղջիկեն ավելի աղեկը չես գտնար, կը խրատեր Կոտոշի փեսան:

Տարիքդ, խոսքը մեջերնիս, հիսունը անցած, վարժուհիս տահա 25, ըսե 30:

Ծախսը շատ չէ, կը շարունակեր փեսան, քեզի համար 600 կուտը ի՞նչ բան է:

Էշ Մարտոն՝ իշությանբ պատրաստական, պատասխանեց.

600 կուտը բան մը չէ, սարխոշի մը փսխուքը, լաքին մէյ մը քեծը տեսնամ:

Բայց «քեծը» շուտ մը ցուցնելը, ըստ կոտոշի և իր փեսային, աղեկ չէր:

Չի տեսածի թող քիչ մը տաքնա, ըսավ փեսան:

Աղեկ կըսես ամմա՛, աղա փեստ, հայիս քի՛ թեզմիշ եղավ:

- Էշ Մարտոն՝ն թեզմիշ ըլլի՛... դուն քու բանդ հայիր:

Մեկ քանի օր անցնելէն հետո փեսան ժամանակը հասած նկատեց վարժուհին ներկայացնել Էշ Մարտոյին:

Մարտոն՝, հետիէ մը առ, վըրթըրթընա աշխին տեսնալ չըլլիր:

Էշն ու փեսան կիյնան շուկա վարժուհիին համար նվեր մը գնելու:

Ո՞ր պիտի երթանք, կը հարցնէ փեսան:

- Դուն իմ ոտքիս նայիր, կը պատասխանէ Մարտոն:

Մարտոն շիտակ կուղղվի 5 և 10 սենթս ստորները...

Մարտոն՝, իշությունդ վրադ հախ պիտի ընես:

Է՛, Է՛, Է՛, քեծը չի տեսածի ատկեց ավելի մեյվա չեմ ուտեր, կը հարէ Մարտոն, ուզելով ցուցնել իր իմաստությունը:

Բայց փեսան կընդդիմանա, վեր վար կը համոզէ, որ 5 կամ 10 սենթով աղջիկ տեսնալ բացարձակապէս չըլլար: Հայտն, շատ մի վովոար, Մարտոն կը հրամայէ փեսային, երթանք խոնտուրա (կոշիկ) մը առնենք: Եվ իրրև

վճռականություն կը հայտարարեն. Հինգ կուտը որ անցնի՝ ինծի ալ աշխին պետք չէ:

Մարտո՛, ֆելեքին ի՛նչ ըսեմ, որ քու ոտքդ աղջիկ է բերեր, կը վերջացնե փեսան:

Կոշիկին խանութին մեջ Մարտոն ամոթեն և կոիվ չընելու համար և վերջապես միտքը դնելով անպայման վարժուհին տեսնել և առանց կնկա շատ էր պանդխտությունը քաշեր՝ կը համաձայնի 7,50 վճարել և դուրս գալ:

Ճամբան Կոտոշ Չալին կը պատահի անոնց, փեսան քիթը կախեր, իսկ էշ Մարտոն՝ կես գայրացած:

Չալի, յոթուկեսս գնաց, տեսնամ վարժուհին ինչ դուրս պիտի գա:

Փեսան կամաց մը կը փափսա Կոտոշին.

Մտիկ ըրե, մինչև ծախսերը չառնես՝ խոսք չիտաս, յահուտին խալթ է ըրեր դեմը:

Ես խոսք տված էի իրիկունը ժամը 6-ին հանդիպիլ իրենց: Իբրև չեզոք կողմ՝ ինձ տրվեցավ վարժուհին Իշուն ներկայացնելու պատիվը:

Մարտոն սովորություն չուներ վերարկու հագնելու, իր հայրենակիցները ելան՝ որ վերարկու մը անպայման հարկավոր էր: Մարտոն դեմ գնաց այս մտքին:

Աշխինին վրա յաղլի մարդու տպավորություն թասլամիշ չըլլինք, հայտարարեց անիկա:

Բայց իրականապես վերարկու մը անհրաժեշտ էր, որովհետև վարժուհին միայն համոզված էր անծանոթին հետ ամուսնանալու՝ դրամ ունենալուն համար:

Կոտոշը և փեսան էշ Մարտոյի հոգեկան վիճակը բերած հասցուցած էին այն կետին, որ վարժուհին էր մերժողի կամ ընդունողի դերին մեջ:

Վերարկու ունենալու կամ չունենալու հարցը բուռն վիճաբանության առարկա էր, երբ էշը ձայնը դրավ և հանկարծ պռոաց.

Ծո՛ւ. աղբ՛ար, որ քեծր ցուցուցեք մեյ մը, օվրոքոթ չունիմ, նորը չեմ առներ, էտի ձեր խաֆայեն հանեցե՛ք...

Այն ատեն հասկնալի եղավ մեզ համար, որ Մարտոն վերարկու դնելու վտանգին մեջ կգգար ինքզինքը: Իսկույն իր հայրենակիցներեն մեկը հանեց մուշտակ օձիքով վերարկուն և հարեց.

Ի՛նչ կը պոռաս, քրզի չեն ըսիր քի օվրոքոթ առ հագի՛ր:

Էդպես ըսե, ես գիտցա քի օվրոքոթի մը ծախսն ալ շալակս պիտ հանեք, և ինքնիրեն, - մեղա Աստուծո, խելքըն բան մը եղավ:

Ելանք դուրս դեպի վարժուհին:

Քիչ մը քալելեն հետո՝ փեսան ընդոստ կեցավ.

Հետինն մոռցանք...

Բոլորը իրարու երես նայեցան, իսկ Մարտոն հագիվ քրթին տակ մրթմրթաց.

Հետինն քովս է, յոթնուկեսս խաշավ:

Մենք շարունակեցինք մեր ճամբան:

Չալի՛, վարժուհին գիտե՞, որ պրն. Մարտիրոսը կուգա,– հարցուցի ես:

Գիտե, պատասխանեց Չալին:

Ես երևակայեցի վարժուհիին դողահար վիճակը:

Ե

Մտանք Չալիի տունը: Վարժուհին առաջին անգամ չերևաց: Չալին ներս կերթար ու կուգար:

Աղա փեսա...

Ներողություն,— և փեսան ներս գնաց, Չալին խոսք ուներ: Մենք լսեցինք փեսային ձայնը, որ կըսեր.

Աղեկ է, շատ մայրուքի մերթար:

Փեսան դարձյալ ներս եկավ: Մենք լուռ էինք:

Էսօր պաղ է, պր. Մարտիրոս, խզեց լուրջությունը փեսան:

Պաղ է, Էֆենտըմ, քավիլիցի, պատասխանեց Էշը, փորձելով իմաստուն բան մ'ըսել:

Ես տեսա, որ Մարտոն նվերը տակավին ձեռքին մեջ կը պահե: Մտածեցի, որ այդ բանը կարող էր աժան տպավորություն թողուլ վարժուհիին վրա, իսկույն ընդմիջեցի խոսակցությունը և կամաց մը. Պր. Մարտիրոս, ձեռքինդ սեղանին վրա դիր:

Պր. Օվանես, դարձավ ինձ Մարտոն, կուզեմ օր ձեռքովս վարժուհիին ոտքը կոխեն:

Ո՛չ, ստիպեցի ես, այդ վերջի բան է, առայժմ ավելորդ է:

Մարտոն ականջները կախեց և հնազանդեցավ, թուրթի մեջ փաթթված կոշիկը գնելով սեղանին վրա:

Չալին եկավ և ականջիս փափսաց որ վարժուհին պիտի հայտնվի:

Վարժուհին ներս եկավ, էշ Մարտոն շվարած՝ անմիջապես ոտքի կեցավ, ես հագիվ կրցի արտասանել.

Օրիորդ Կոստյան:

Պարոն Մարտիրոս:

Վարժուհին խոնարհություն ըրավ, որուն հետևեցավ էշ Մարտոն և նստավ իր տեղը: Ես աթոռ տվի օրիորդին և նստեցուցի Մարտոյին ճիշտ դեմը:

Տիրեց խոր լռություն: Մարտոն սկսավ իր բեղերը ավելի շշել, որոնք գլխիվայր դարձված երկու ահավոր ստորակետներու կը նմանեին:

Էսօր յաման պաղ է, պր. Մարտիրոս, դարձյալ լռությունը խզեց փեսան:

Պաղ է, Էֆենտըմ, մասամբ... իսկույն պատասխանեց մեր Էշը:

Բայց այս տարի ես շատ պաղ չեմ տեսնար, ավելցուց Չալին:

Քիչ մը լռութենէ հետո Էշը հագաց, քիչ մը բարձրացավ ու նորէն նստավ և հագիվ դողալով բացավ բերանը.

Օրիորդ վարժուհի, քրզի՞ համար ըլ էս երկիրը պաղ է:

Տակավին դուրս չեմ ելած, պատասխանեց վարժուհին:

Մարտոն հագաց, շինծու հագ մը փորձելով:

Փեսան ինձ աչքով ըրավ՝ խոսքը բանալ: Ես ալ, անփորձ այդ տեսակ գործերու մեջ, ուղղակի անցա հարցին և ըսի.

Այս իրիկուն մենք այստեղ հավաքված ենք շատ կարևոր խնդրո մը համար (չորս կողմէն հագեր, մեր վարժուհին գետինը կը նայի), օրիորդ Կոտոյան, պր.

Մարտիրոսը եկած է ձեր ձեռքը խնդրելու:

Վ. Թոթովենց, գիրք 2 Մարտոն դարձյալ կայնեցավ ոտքի, մատները մեկ մը քթի ծակերուն և մեկ մը բեղերին, վարժուհին արագ մը ելավ և փախավ ներս:

Իշտե էս չեղավ, ըսավ Էշ Մարտոն:

Չէ՛, Հայաստանցի աղջիկը այդպէս կրնէ, պատասխանեց փեսան:

Ես ալ համաձայնեցա փեսային, որ օրիորդի համար ճիշտ էր այդպէս վարվիլը:

Է՛հ, դո՛ւք գիտեք:

Չալին ներս գնաց, քիչ հետո վարժուհիին հետ դարձյալ դուրս եկավ:

Մենք խոսակցությունը բացինք ուրիշ խնդիրներուն մասին, բայց Մարտոն հայտնապես կը ցուցներ, որ վարժուհիին կամ խնդրոյն մասին խոսեինք: Բայց նորեն խոսակցությունը բանալ դժվար էր, և մենք շարունակեցինք առաջվան նման: Մարտոն կուգեր վարժուհիին առջև իմաստուն երևնալ, անիկա այնպիսի վեճեր և այնպիսի անտեղի և անիմաստ բառեր մեջ կը նետեր, որ անկարելի էր ծիծաղը զսպել: Մեկ քանի անգամ, քաղաքական կուսակցական հարցի ընթացքին՝ Մարտոն վարժուհիին հարցնելէ հետո, թէ ինչպես կը սիրեր այս երկիրը, ուրիշ հարց մը նետեց մեջտեղը.

Ներողություն, օրիո՛րդ, պապուդ անունը ի՞նչ է ուղղակի:

Պապուս անունը Մարտիրոս է, պր. Մարտիրոս, պատասխանեց վարժուհին:

Մարտոն սկսավ անճոռնի կերպով ծիծաղիլ և հարեց.

Միանգամայն, օրիորդ, մեր խնդիրը էփավ, քանի որ պապուդ անունն ըլ Մարտիրոս է: Եվ ցատկեց իր տեղեն և ուզեց օրիորդին ձեռքը բռնել:

Տո՛ւր, ձեռքդ տո՛ւր, հեյ յավրում, մեր գործը էփավ:

Այս ժեստին վրա վարժուհին դարձյալ ներս փախավ:

Փեսան տաքցավ:

Էշը իշությունը պիտի ընէ, հերի՛ֆ, քառսուն անգամ աչոք-ունոք ըրին քի՛ մի խոսար:

Աղբա՛ր, ըսավ անիկա,– հընկ-մընկ չուգեր, ես հոս քեֆի համար չեմ. եկեր, կուգե քի չուգեր, յոթուկեսը ես սարսախության համար չի վառեցի, ձեռքը պիլե չի թողուց որ բռնեի, տահա քի կընի՛կս պիտի ըլլի, ես կերթամ, ինչ կուգեք էն ըրեք:

Անկարելի եղավ Էշը ետ կեցնել, ձգեց ու գնաց: Մարտոյին դուրս ելլելեն հետո Կոտոշը զայրացավ փեսային վրա:

Էրիր-չէրիր՝ թեզմիշ էրիր, վա՛յ իմ խաֆային:

Ծո՛, մի՛ նեղվիր, էշ Մարտոն թեզմիշ չըլլիր, մի վախճար, ես վաղը կը տեսնամ, պատասխանեց փեսան:

Ես ուզեցի վարժուիին տեսնել և անոր միտքը հասկնալ: Չալին ներս գնաց և բավական երկար խոսելէն ետք՝ վարժուիին հետ միասին եկան դուրս:

Օրիո՛րդ, հարցուցի ես, կուզեիք երիտասարդին հետ ամուսնանալ:

Պր. Չալին և աղա փեսան դիտեն, պատասխանեց վարժուիին:

Ես հասկցա, որ Չալին ներսը դաս տված էր:

Շատ աղեկ, վերջացուցի ես և դուրս ելա դեպի իմ սենյակը:

Ձ

Քուրի՛կ, խենթ-խենթ մըլլիր, ի՛նչ է եղեր տղան, բոյը բուսը տեղը, փերե ունի, վերջապես ճակտիդ եագին է, տահա ուրիշ բան մըլ կա օր ծեր է, մեկ քանի տարիեն կը սատկի կերթա, կը խրատեր աղա փեսան վարժուիին:

Վարժուիին կընդդիմանար, երբ Կոտոշն ալ եկավ և սկսավ զանազան պատմություններով համոզել, որ սխալ մը ըրած կըլլար, եթե էշ Մարտոյին հետ չամուսնանար:

Օրիո՛րդ, յավրո՛ւմ, սը իշուն յուլարը (սանձը) մի՛ փախցներ:

Մեկ քանի օր հետո վարժուիին միտքը պարզվեցավ: Կուզեր որ էշ Մարտոն իր անունով 2000 տուլար բանկը դրամ դներ՝ ուզածին պես ծախսելու համար:

Էշ Մարտոն չի սիրեց այս առաջարկությունը:

Տահա ձեռքը չի սխմածի 2000 կուտ կուզե նը, վաղը որ կնիկս ըլլի ի՛նչ պիտի ուզե:

Բայց վարժուհին կանգնած էր ինքնապաշտպանության գետնին վրա: Մինչև 2000 ը ձեռքս չի գա, ինծի Էրիկ պետք չէ:

Կոտոշը և աղա փեսան մեկ քանի հոգիներ մեջ ձգեցին երկու կողմեն համոզելու համար:

Էս իմ փերես առնիմ տե, մնացածը ինչ կըլլի էն թող ըլլի, կը մտածեր Կոտոշ Չալին:

Շաբաթը հինգ դուրս կուտամ, համաձայնեցավ էշ Մարտոն:

Մարտոյին նպատակն էր կարելի եղածին չափ շուտ վարժուհին իր կինը պահել, արևելյան իմաստով կախված իրմե:

Վարժուհին հինգը փոխեց շաբաթը հիսուն դուրսի, կահ կարասի գնելու փեյմընթ սիսթեմի պես բան մը:

Էշը ականջները կախեց, տնտնաց և որոշեց.

Հա՛յտե, հիսուն դուրս կուտամ, ամա բան մը պիտ ըսեմ, մինչև հիմա չեմ ըսեր, քանի որ ամեն ինչ որոշվեցավ՝ ըսեմ, հիսուն դուրս կուտամ պայմանավ, որ աղջիկը ազապ պիտ ըլլի:

Կոտոշը և փեսան անձանոթ բանի մը վրա երդում ըրին, և էշը գոհ մնաց:

✱

«Հինգշաբթի օրը պսակ պիտի ըլլա, կավելցնե բարեկամս իր նամակին մեջ, բայց վարժուհին անգամ մը ամուսնացած է երկիրը»:

1921 թ.